

Pohjoismaiden neuvosto

VALKOINEN KIRJA

Houkuttelevat ammatilliset koulutukset Pohjoismaissa

Sisältö

Tiivistelmä	3
Taustaa	4
Lähestymistapa	7
Toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat rajaesteet	12
Houkuttelevat ammatilliset koulutukset Pohjoismaissa	20
Pohjoismaisen yhteistyön lisäämispotentiaali	27
Liite	35
Ajatushautomon jäsenet	36
Asiantuntijaryhmä	40
Kirjallisuusluettelo	41
Tietoja tästä julkaisusta	43

Tämä julkaisu on saatavilla myös saavutettavana verkkoversiona:
https://pub.norden.org/nord2022-029

Tiivistelmä

Pula ammatillisen koulutuksen saaneesta työvoimasta on suuri haaste Pohjoismaissa. Jo nykyään monien eri alojen yritysten on vaikea löytää työntekijöitä, ja haasteet tulevat kasvamaan entisestään.

Analyysit osoittavat, että Pohjoismaista voi 10–15 vuoden kuluttua puuttua useita satoja tuhansia ammattikoulutettuja työntekijöitä[1].

Tällä on suuret seuraukset pohjoismaisille yhteiskunnille, ellei kehityssuuntaa saada käännettyä. Pula ammatillisen koulutuksen saaneesta työvoimasta vaikeuttaa vihreän siirtymän toteutumista, terveydenhuollon vahvistamista, uusien teknologioiden tehokasta kehittämistä jne. Tämän takia Pohjoismaat eivät myöskään pysty toteuttamaan pääministerien visiota vihreästä, kilpailukykyisestä ja sosiaalisesti kestävästä Pohjolasta.

Pohjoismaiden neuvosto kokosi vuonna 2022 yhteiseen ajatushautomoon toimijoita, joiden tehtävänä oli tarttua haasteeseen. Ajatuksena oli koota kaikki näkökulmat ja ideat yhteen ja luoda foorumi, jossa toimijat voivat yhdessä työstää kestäviä ratkaisuja ja vastata haasteeseen. Kyse on siis ratkaisuista, joita ne tahot kannattavat, joiden on tarkoitus panna ratkaisut myös täytäntöön.

Ajatushautomon jäsenet ovat yksimielisiä siitä, että Pohjoismailla on edessään suuria ja monitahoisia ongelmia, joiden ratkaisemiseksi ei aina ole olemassa tarvittavaa tietoa, jonka avulla ongelmien ytimeen voitaisiin tarttua.

Siksi ajatushautomo arvioi, että nyt on korkea aika keskittyä luomaan sellainen foorumi, joka auttaa tekemään rakentavaa ja tehokasta yhteistyötä mainittujen ongelmien ratkaisemiseksi. Yleisesti ottaen siihen vaaditaan kaksi asiaa:

- **Lisää tietoa:** Tarvitaan parempi yleiskatsaus ja tarkempaa tietoa siitä, mistä ammattitaidosta tulee olemaan pulaa. Lisäksi tarvitaan enemmän tietoa parhaista käytännöistä, jotta voidaan vastata haasteisiin ja levittää parhaita käytäntöjä inspiraation lähteiksi koko Pohjolaan.
- **Uusia foorumeja:** Alan pohjoismaista yhteistyötä tehdään vuoropuhelussa yksittäisten maiden toimijoiden kanssa. Tällä hetkellä kyseisillä toimijoilla on kuitenkin vain harvoin tilaisuus kokoontua foorumeihin, joissa keskustellaan mainituista ongelmista ja joilla on päätösvaltaa toimia.

Ajatushautomo kokoontui viidesti ensimmäisen puolen vuoden aikana vuonna 2022, minkä jälkeen sen suosituksista laadittiin tämä valkoinen kirja. Ajatushautomo ehdottaa kahdeksan konkreettisen aloitteen käynnistämistä.

1. Damm, Emilie Agner; Jensen, Troels Lund; Hansen, Freja Thim: Danmark mangler 99.000 faglærte i 2030 (AE - Arbejder- bevægelsens Erhvervsråd, 2021); Svenskt Näringsliv: Framtidens yrkesutbildning - Ge branscherna makten (Svenskt Näringsliv, 2022)

Taustaa

Pohjoismaissa liian harvat nuoret hakeutuvat ammatilliseen koulutukseen. Eri puolilla Pohjoismaita on jo nyt pulaa ammattikoulutetusta työvoimasta, ja haasteet tulevat vain kasvamaan, mikäli kehitys jatkuu tämänkaltaisena.

Esimerkiksi Tanskasta puuttuu työväenliikkeen talousneuvoston mukaan vuonna 2030 kaikkiaan 99 000 ammatillisen koulutuksen saanutta[2], kun taas Ruotsista voi Ruotsin elinkeinoelämän keskusjärjestön mukaan puuttua 290 000 ammatillisen koulutuksen saanutta vuonna 2035[3], ellei kehityssuuntaa onnistuta kääntämään.

Haasteet vain kasvavat, jos kehitys jatkuu nykyisenkaltaisena

Liian vähäinen kiinnostus ammatillisia koulutuksia kohtaan on tiedossa oleva haaste, johon pyritään vastaamaan erilaisilla alueellisen tai kansallisen tason hankkeilla. Puuttuu myös toimia, joilla ratkaisuja tai parhaita käytäntöjä voitaisiin koordinoida Pohjoismaiden välillä.

Liian vähäiseen kiinnostukseen liittyvää haastetta vahvistaa se, että toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat rajaesteet vaikeuttavat joissain tapauksissa ammattipätevyyden hyödyntämistä muissa Pohjoismaissa. Esimerkiksi joitakin tutkintotodistuksia tai koulutuksia ei tunnusteta muussa maassa kuin siinä, jossa ne on suoritettu. Aiemmissa hankkeissa on tunnistettu esimerkkejä tämäntyyppisistä esteistä, mutta toistaiseksi ei ole sovittu yhteispohjoismaisista ratkaisuista, joilla ratkaistaisiin olemassa olevat esteet ja vältettäisiin uusien syntymistä tulevaisuudessa.

Pohjoismaiden neuvosto on siksi halunnut toteuttaa hankkeen, jossa keskitytään kahteen pääkohtaan:

- Miten pohjoismainen yhteistyö voi auttaa ratkaisemaan tärkeimpiä toimialakohtaiseen sääntelyyn liittyviä rajaesteitä, jotka liittyvät ammattipätevyyden hyödyntämiseen toisessa Pohjoismaassa?
- Miten saataisiin pohjoismaisen yhteistyön avulla aikaisempaa useammat pohjoismaalaiset nuoret hakeutumaan ammattikoulutukseen?

2. Damm, Emilie Agner; Jensen, Troels Lund; Hansen, Freja Thim: Danmark mangler 99.000 faglærte i 2030 (AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2021)
3. Svenskt Näringsliv: Framtidens yrkesutbildning - Ge branscherna makten (Svenskt Näringsliv, 2022)

Tätä tarkoitusta varten Pohjoismaiden neuvosto päätti vuoden 2021 lopulla käynnistää hankkeen, jossa keskeiset toimijat koottiin yhteiseen ajatushautomoon.

Ajatuksena on saada mukaan kaikki näkökulmat ja ideat, jotta toimijat voivat tehdä yhteistyötä kestävien ratkaisujen löytämiseksi niiden tahojen tuella, jotka tulevat panemaan ne täytäntöön. Konkreettisesti ajatushautomon tehtävänä on ollut luoda yhteinen käsitys haasteista ja esittää ratkaisu- ja hanke-ehdotuksia, joiden avulla voidaan tarttua ongelmiin perinpohjaisesti yhteisesti koordinoidun pohjoismaisen yhteistyön avulla.

Ajatushautomo kokoontui viidesti ensimmäisen puolen vuoden aikana vuonna 2022, minkä jälkeen sen suosituksista laadittiin tämä valkoinen kirja.

Valkoisen kirjan tavoitteena on antaa yleiskuva ajatushautomon työn tuloksista ja suosituksista, jotka koskevat toteutuskelpoisia konkreettisia hankkeita.

Ajatushautomon aloitteet luovutetaan jatkoseurantaa varten Pohjoismaiden neuvoston parlamentaarikoille, joiden tulee myös priorisoida, mitä aloitteita se tulee seuraamaan Pohjoismaiden ministerineuvoston kanssa. Ajatushautomon suositukset luovutetaan myös Pohjoismaiden ministerineuvoston asianomaisille virkamieskomiteoille. Muut osapuolet voivat myös käynnistää aloitteita – poliittisten toimielinten tuella tai ilman.

Tarkoitus ja tavoitteet

Ajatushautomon tehtävänä on pohtia, miten varmistetaan perusta Pohjoismaissa tulevaisuudessa tarvittavalle ammatillisesti koulutetulle työvoimalle ja vahvistetaan kansalaisten ja yritysten liikkuvuutta Pohjolassa.

Tavoitteena on hahmotella konkreettisia hankkeita, jotka voidaan toteuttaa muun muassa siten, että Pohjoismaiden neuvosto päättää suosituksista tai lausunnoista tai kääntyy muulla tavalla Pohjoismaiden ministerineuvoston puoleen.

Toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamien esteiden osalta on tavoitteena on se, että ratkaisujen tulee olla yleisluonteisia ja niillä tulee olla potentiaalia ratkaista – tai auttaa ratkaisemaan – kokonaisia estekokonaisuuksia sen sijaan, että ne ratkaisisivat ”vain” yhden esteen kerrallaan.

Ammatillisten koulutusten houkuttelevuuden osalta tavoitteena on se, että edistetään ymmärrystä ongelman seurauksista ja parhaita käytäntöjä Pohjoismaissa.

Kaiken kaikkiaan halutaan edistää kokonaisvaltaisempia ratkaisustrategioita, joilla tartutaan perinpohjaisesti kahden käsiteltävän ongelman ytimeen ja varmistetaan pitkän aikavälin tehokkaat ja koordinoidut pohjoismaiset toimenpiteet.

Lähestymistapa

Ajatushautomo on kokoontunut viisi kertaa keskustelemaan eri aiheista, jotka liittyvät edellä mainittuihin kahteen ongelmaan. Konkreettisesti ajatushautomoon on koottu työmarkkinaosapuolten, ammattikoulujen, nuorten ja Pohjoismaiden neuvoston parlamentaarikkojen edustajia.

Lisäksi ajatushautomon käytettävissä on ollut asiantuntijaryhmä (advisory board), jonka jäsenillä on erityistietoa yksittäisistä osa-alueista ja aiheista. Ajatushautomo on voinut ottaa jatkuvasti yhteyttä valittuihin asiantuntijaryhmän jäseniin, ja ryhmällä on vastaavasti ollut tilaisuus kommentoida raporttia. Asiantuntijaryhmän tehtävän kuvaus ja jäsenluettelo löytyvät liitteestä.

Ajatushautomon työtä on valmistellut Pohjoismaiden neuvoston yhteistyökumppani Resonans Nordic, jota ovat edustaneet:

- Jakob Rasborg: Projektivastaava, järjestämisvastuussa ajatushautomon kokouksista ja tämän raportin pääkirjoittaja.
- Emil Kragh-Schwarz: Projektipäällikkö, toinen raportin kirjoittajista.

Ajatushautomon jäsenet

Ajatushautomon tehtävänä on työskennellä yleisten ratkaisustrategioiden parissa, ja siksi on ollut tärkeää, että jäsenet ovat ensisijaisesti olleet yleisiä asiantuntijoita, jotka voivat varmistaa ratkaisujen toimivuuden yleisellä tasolla. Heillä on kuitenkin ollut mahdollisuus ottaa kokouksiin mukaan kollegoita niissä tilanteissa, joissa on tarvittu erityistietoa tietyistä toimialoista, hankkeista tai tapauskuvauksista. Seuraavaksi esitellään ajatushautomon jäsenet.

Työmarkkinaosapuolet

Työmarkkinaosapuolet ovat usein niitä toimijoita, jotka voivat raivata raja-esteitä tunnustamalla kursseja, todistuksia, koulutuksia tai henkilökortteja Pohjoismaiden rajojen yli. Lisäksi ne valvovat palkansaajien ja työnantajien näkökulmia ammatillisten koulutusten vetovoiman lisäämisessä.

Työntekijöiden edustajat:

- Magnus Gissler, Pohjolan ammatillinen yhteistyöjärjestö (PAY)
- Milla Järvelin, Pohjolan ammatillinen yhteistyöjärjestö (PAY)

Työnantajien edustajat:

- Mia Bernhardsen, Ruotsin elinkeinoelämän keskusjärjestö (Svenskt Näringsliv)
- Pär Lundström, Ruotsin asennusalan toimiala- ja työnantajajärjestö (Installatörsföretagen)
- Tormod Skjerve, Skjerve Kompetanse (Norja)
- Mirja Hannula, Elinkeinoelämän keskusliitto
- Claus Rosenkrands, Tanskan elinkeinoelämän keskusliitto (Dansk Erhverv)

Ammattikoulut

Ammatillisten koulutusten tarjoajilla on ongelmia siinä, että niiden koulutuksia ei tunnusteta muissa Pohjoismaissa. Joissain tapauksissa ne voisivat itse olla osa ratkaisua – esimerkiksi muuttamalla opetussuunnitelmaa tai antamalla tietoa, joka voi poistaa myyttejä koulutusten riittämättömyydestä. Ammattikouluilla on ajankohtaista tietämystä siitä, miten niiden koulutuksista tehdään houkuttelevampia nuorille opiskelijoille. Ammattikoulujen edustajat:

- Leif Lahti, Koulutus Nord (Ruotsi, Suomi ja Norja)
- Ole Heinager, Tanskan ammattikoulut ja -lukiot
- Hildur Ingvarsdottir, Tækniskólinn (Islannin koulutukset)

Nuorisojärjestöt

Nuoret ovat oleellinen osa ammatillisten koulutusten kohderyhmää. Muun muassa siksi on oleellista saada nuorten näkökulma mukaan konkreettisten hankkeiden sisältöön, joilla lisätään ammatillisten koulutusten vetovoimaa. Nuorisojärjestöt ovat osallistuneet kokouksiin 3, 4 ja 5, ja niiden edustaja on:

- Annika Lyytikäinen, Nuorten Pohjoismaiden neuvosto

Parlamentaarikot

Pohjoismaiden neuvoston parlamentaarikot osallistuvat ajatushautomoon esittämällä ideoita konkreettisten hankkeiden suunnittelussa. Näin pyritään varmistamaan relevantti ammatillinen sisältö ja takaamaan, että ajatushautomon suositukset muotoillaan ja että niistä viestitään tavalla, jolla ne saavat näkyvyyttä ja kannatusta poliittisessa järjestelmässä. Parlamentaarikkojen edustajat:

- Bertel Haarder, puheenjohtajisto
- Lulu Ranne, puheenjohtajisto
- Jorodd Asphjell, puheenjohtajisto
- Veronika Honkasalo, Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta
- Liv Kari Eskeland, Kasvu ja kehitys Pohjolassa-valiokunta
- Kjell-Arne Ottosson, Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta

Pohjoismaiden neuvosto

Pohjoismaiden neuvosto on sekä hankkeen omistaja että siihen liittyvän aineiston ja toiminnan aloitteentekijä. Pohjoismaiden neuvosto on myös vastuussa ajatushautomon tulosten välittämisestä asianomaisille osapuolille. Lisäksi Pohjoismaiden neuvoston sihteeristö on osallistunut kaikkiin ajatushautomon kokouksiin. Ajatushautomon jäsenet ovat voineet esittää kokouksissa kysymyksiä sihteeristön edustajille, joita ovat olleet:

- Michael Matz, Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa-valiokunta
- Claes Håkansson, Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta

Liitteessä on ajatushautomon jäsenten lyhyt esittely.

Rajaesteneuvosto

Rajaesteneuvosto osallistuu hankkeen rahoitukseen ja ajatushautomoon. Näin on tarkoitus varmistaa rakentavat ja kestävät ratkaisut – erityisesti toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamien rajaesteiden osalta. Lisäksi rajaesteneuvosto edesauttaa sitä, että ajatushautomon suositukset muotoillaan ja että niistä viestitään tavalla, jolla saadaan mahdollisimman laaja näkyvyys ja kannatus kansallisesti ja pohjoismaisesti. Vuonna 2022 rajaesteneuvostoa edusti sen puheenjohtaja:

- Vibeke Hammer Madsen

Konkreettinen prosessi

Ajatushautomo on kokoontunut viisi kertaa. Ensimmäisessä neljässä kokouksessa ei ollut parlamentaarikkojen edustusta. Näiden kokousten toiveena oli antaa mahdollisimman paljon tilaa yksityiskohtaiseen keskusteluun ideoista ja visioista niiden toimijoiden välillä, jotka tuntevat alan pienimpiä yksityiskohtia myöten.

Viidennessä kokouksessa parlamentaarikoille esiteltiin ajatushautomon tähänastiset suositukset. Heillä oli kokouksessa mahdollisuus tehdä tarkennuksia ja antaa ehdotuksia suositusten muokkaamiseksi, jotta ne sopivat poliittiseen järjestelmään.

Neljällä ensimmäisellä kokouksella oli omat teemansa – kahdessa ensimmäisessä keskityttiin toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamiin esteisiin ja kahdessa seuraavassa vetovoiman lisäämiseen:

Kokous 1: Käynnistys ja toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet

Yhteistyön käynnistys painopisteenä yhteinen käsitys toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamista esteistä sekä puitteet työlle mahdollisten ratkaisujen löytämiseksi.

Kokous 2: Toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet

Painopisteenä saada ideoista aloitteita, jotka tulee käynnistää toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamien esteiden raivaamiseksi.

Kokous 3: Houkuttelevuus

Painopisteenä yhteinen käsitys houkuttelevuushaasteesta sekä puitteet työlle mahdollisten ratkaisujen löytämiseksi.

Kokous 4: Houkuttelevuus

Painopisteenä saada ideoista aloitteita, jotka tulee käynnistää keskittyen ammatillisten koulutusten houkuttelevuuden lisäämiseen.

Kokous 5: Parlamentaarikkojen mukaan tulo

Toistaiseksi aikaansaatujen suositusten esittely parlamentaarikoille ja keskustelu suositusten muokkaamisesta.

Kokousten välillä Resonans Nordic on pitänyt kahdenvälisiä kokouksia yksittäisten jäsenten kanssa odotuksista ja yksityiskohtaisista ehdotuksista ajatushautomon suosituksiin.

Tässä raportissa kuvaillaan asiat, joista ajatushautomo on ollut yhtä mieltä. Raportti on esitelty kaikille jäsenille ja asiantuntjaryhmälle kommentoitavaksi.

Tämän raportin lisäksi ajatushautomon tulokset esitellään ja niistä keskustellaan vuoden 2023 alussa pidettävässä konferenssissa.

Olemassa oleva tieto ja tapauskuvaukset

Ennen ajatushautomon perustamista hankeryhmä oli tehnyt pienimuotoisen tutkimuksen aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta ja koonnut yhteen tärkeimmät kirjallisuuslähteet, jotta kaikki ajatushautomon ja asiantuntijaryhmän jäsenet ovat voineet lukea aiheista, joita eivät tunne niin hyvin.

Lisäksi kaikkia ajatushautomon ja asiantuntijaryhmän jäseniä kehotettiin jakamaan aiheeseen liittyviä artikkeleita, raportteja ja muuta kirjallisuutta muulle ryhmälle. Tätä on tehty yhteisessä tiimissä Teamsin kautta. Lähdeluettelo liitteenä.

Saatavilla olevan tiedon lisäksi ajatushautomon työ perustuu jäsenten ja heidän edustamiensa organisaatioiden tietoon.

Ajatushautomolla ei itsellään ole ollut resursseja tehdä lisätutkimuksia. Sillä on sen sijaan ollut mahdollisuus suosittaa, että tutkimuksia tehtäisiin sellaisilla osa-alueilla, joilta ei tällä hetkellä ole tarpeellista tietoa. Niissä tapauksissa ajatushautomon tehtävänä on ollut määritellä mahdollisimman tarkasti, mitä tulee tutkia, jotta toiminnalle saadaan parhaat lähtökohdat.

Toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat rajaesteet

Miten pohjoismainen yhteistyö voi auttaa ratkaisemaan tärkeimmät toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet ammattipätevyyden hyödyntämiseksi toisessa Pohjoismaissa?

Nykyiset haasteet

Toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet ammattipätevyyksien hyväksymisessä ovat olleet vuosikausia pohjoismaisen yhteistyön asialistalla.

Asiaan alettiin kiinnittää huomiota toden teolla vuonna 2015 pidetyn Pohjoismaiden kasvua ja rajaesteitä käsittelevän konferenssin yhteydessä, johon kokoontui työmarkkinaosapuolia ja poliitikoita eri puolilta Pohjoismaita keskustelemaan yhteistyömahdollisuuksista ja kasvun edistämisestä Pohjoismaissa.

Konferenssissa mainittiin toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet tärkeänä aiheena, josta kuitenkin puuttui konkreettista tietoa. Tämän pohjalta Pohjoismaiden ministerineuvosto tilasi vuonna 2020 kartoituksen toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamista esteistä Pohjoismaissa.

Rambøll-konsulttiyritys sai tehtäväksi laatia analyysin, ja tulokset julkaistiin raportissa, jossa käsiteltiin toimialakohtaisen sääntelyn esteitä pohjoismaiselle liikkuvuudelle. Raportissa ei kartoitettu kaikkia esteitä, siinä tunnistettiin 11 konkreettista tapausta.

> ***Ajatushautomo toteaa kuitenkin, että myös tulevaisuudessa on vaikea laatia koottua katsausta kaikista esteistä***

Rambøllin raportin pohjalta Pohjoismaiden ministerineuvosto päätti käynnistää seuraavana vuonna hankkeen, jonka tuli ratkaista 6 kaikkiaan 11 tapauksesta. Hanke jatkui vuoden 2022 syksyyn.

Hankeryhmä sai ajatushautomolta jatkuvasti virikkeitä, ja vastaavasti ajatushautomo käytti työssään kuudesta tapauksesta saatuja kokemuksia.

Ajatushautomon tutkimus ja analyysi perustuivat Rambøllin raporttiin ja sitä seuranneeseen hankkeeseen kuuden valikoidun esteen ratkaisemisesta. Lisäksi ajatushautomon jäsenet toivat tietoa alan haasteisiin ja yhteistyöhön liittyvistä omista kokemuksistaan – esimerkiksi yleistä tietoa asiaankuuluvista rakenteista, toimijoista jne.

Ajatushautomo toteaa kuitenkin, että myös tulevaisuudessa on vaikea laatia koottua katsausta kaikista esteistä, sillä toimialojen vaatimukset muuttuvat, ja esteitä syntyy ja niitä myös häviää jatkuvasti.

Toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamien esteiden luokittelu

Ajatushautomo on luokitellut toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet niiden vaatiman ratkaisun mukaan. Näin voidaan luoda ratkaisuja toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamien esteiden kokonaisuuksille sen sijaan, että ratkaistaan yksi este kerrallaan. Tämän perusteella ajatushautomo toteaa, että toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet ammatillisen koulutuksen hyödyntämiseksi voidaan pohjimmiltaan jakaa kolmeen eri luokkaan. Esteiden taustalla on jokin näistä kolmesta:

- Informaatio-ongelmat
- Pätevyysongelmat
- Dialogiongelmat

Seuraavilla sivuilla kuvaillaan näitä ongelmakokonaisuuksia ja hahmotellaan, millaisia ratkaisuja ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan. Mainittakoon, että esteiden aiheuttamat ongelmat voivat sisältyä useampaan luokkaan. Esimerkiksi pätevyysongelmat voivat aiheuttaa myös informaatio-ongelmia.

Informaatio-ongelmat

Ajatushautomo arvioi, että suuri osa ammatillisen koulutuksen hyödyntämisen esteistä toisessa Pohjoismaassa ei välttämättä ole esteitä teknisessä mielessä.

Sen sijaan kyse on koetuista esteistä, jotka perustuvat myytteihin ja oletuksiin vaatimuksista ja sääntelystä. Työntekijät voivat esimerkiksi olettaa, etteivät he voi hyödyntää koulutustaan toisessa Pohjoismaassa, koska he eivät löydä tietoa siitä, että koulutus itse asiassa tunnustetaankin toisessa maassa. Toinen esimerkki voi olla se, että yritykset eivät palkkaa työntekijöitä tai alihankkijoita muista Pohjoismaista, koska ne olettavat, että näiden koulutukset eivät ole voimassa kyseisessä maassa.

> ***Suuri osa ammatillisen koulutuksen hyödyntämisen esteistä toisessa Pohjoismaassa ei välttämättä ole esteitä teknisessä mielessä***

Ajatushautomon käsityksen mukaan tämäntyyppisiä esteitä on paljon, ja ne yhdessä voivat rajoittaa liikkuvuutta Pohjoismaissa huomattavasti.

Ajatushautomo katsoo kuitenkin myös, että tällaiset esteet voidaan yleensä poistaa tai niitä voidaan madaltaa nopeasti vähillä resursseilla, ehkä yksinkertaisesti siten, että oikea tieto pyritään saamaan helpommin asianomaisten osapuolten saataville.

Pätevyysongelmat

Tähän luokkaan kuuluvat esteet johtuvat todellisista pätevyysongelmista. Ajatushautomon arvion mukaan tähänkin luokkaan kuuluu suhteellisen paljon esteitä.

Tässä on kyse todellisista esteistä siinä mielessä, että työntekijältä esimerkiksi puuttuu tietty pätevyys, jotta hän voisi työskennellä toisessa Pohjoismaassa.

Hyvä esimerkki tästä on se, että monet suomalaiset työnantajat vaativat, että työntekijät ja alihankkijat käyvät työsuojelukurssin, jossa opitaan muun muassa erityisesti Suomelle tärkeitä asioita, joita ei sen vuoksi opita vastaavilla kursseilla muissa Pohjoismaissa. Tässä on kyse välttämättömästä pätevöittämisestä, jotta kyseinen henkilö voi työskennellä Suomessa. Kyse on siis todellisesta esteestä, jota voi luultavasti vain pienentää tietoa lisäämällä / paremmalla tiedottamisella.

Kyseinen tapaus on hyvä esimerkki siitä, että pätevyysongelmat voidaan usein kokea suuremmiksi kuin mitä ne ovat –eli ne sisältävät usein elementtejä informaatio-

ongelmista. Suomalainen kurssi kestää yhden päivän ja maksaa 69–100 €. Ajatushautomon käsityksen mukaan este on todellinen, mutta myös ratkaistavissa.

Teknisessä mielessä kyseiset esteet ovat usein rajoittavia. Yksittäisen henkilön on usein vaikea hahmottaa, miten paljon aikaa ja rahaa pätevyysongelman ratkaiseminen vaatii. Siksi esteet voidaan kokea suuremmiksi kuin mitä ne todellisuudessa ovat. Tämän vuoksi ajatushautomo katsoo, että tiedottamista on pyrittävä parantamaan.

Dialogiongelmat

Viimeiseen luokkaan ajatushautomo sijoittaa dialogiongelmiksi nimittämänsä esteet. Päinvastoin kuin pätevyysongelmat, dialogiongelmat ilmentävät sellaisia esteitä, jotka eivät ole todellisia. Sen sijaan niitä syntyy, koska puuttuu vuoropuhelua eri pohjoismaisten osapuolten väliltä.

> ***Päinvastoin kuin pätevyysongelmat, dialogiongelmat ilmentävät sellaisia esteitä, jotka eivät ole todellisia***

Kyse voi esimerkiksi olla esteistä, joissa koulutusta ei tunnusteta toisessa Pohjoismaassa. Syy on siinä, ettei vastavuoroisesta tunnustamisesta ole tehty sopimusta – siis siitä huolimatta, että koulutukset ovat oleellisilta osiltaan identtiset, jolloin kyseessä pitäisi korkeintaan olla pätevyysongelma. Sellaisen ongelman voisi ratkaista lyhyellä lisäkurssilla niille työntekijöille, jotka haluavat hyödyntää koulutustaan toisessa Pohjoismaassa.

Yksi esimerkki tästä on tapauskuvaus pohjoismaista liikkuvuutta häiritsevien toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamien esteiden kartoitusta koskevasta Rambøllin raportista: Ruotsissa rakennustyöläisten norjalaiset ammattitutkinnot tunnustetaan automaattisesti, mutta ei Tanskan ja Suomen vastaavia tutkintoja – vaikka Tanskan ja Suomen koulutukset ajatushautomon arvion mukaan muistuttavat paljon ruotsalaisia tutkintoja.

Oletetaan, että este johtuu ensisijaisesti puuttuvasta vuoropuhelusta eri maiden asianomaisten osapuolten välillä. Kyseisessä vuoropuhelussa oletettavasti selviäisi, että Tanskan ja Suomen koulutukset tulisi myös tunnustaa automaattisesti.

Ajatushautomon käsityksen mukaan tämäntyyppiset esteet voitaisiin usein ratkaista, mikäli toimialojen ja koulutuslaitosten välille saataisiin järjestettyä oikeanlaista vuoropuhelua.

> ***Keskiössä on ollut löytää kestäviä ja kokonaisvaltaisia ratkaisuja, jotka tekevät tulevat raportit tarpeettomiksi***

Suositellut aloitteet

Seuraavassa esitellään ajatushautomon ehdotuksia kolmen ongelma-alueen ratkaisuiksi.

Tavoitteena on ollut löytää kestäviä ja kokonaisvaltaisia ratkaisuja, jotka tekevät tulevat raportit tarpeettomiksi.

Ratkaisut on muotoiltu siten, että Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisuudessa jo laadittuja ratkaisuja voi käyttää uudelleen. Siksi tämän osa-alueen tulevaisuutta turvaaviin ratkaisuihin ei liity suuria kuluja.

Aloite 1: Esteiden raportointijärjestelmä

Huolimatta alalla tehdyistä tutkimuksista ja kartoituksista ei ole täydellistä yleiskuvaa toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamista esteistä ammattipätevyyksien hyväksymisen osalta. Yksi syy on se, että ala kehittyy koko ajan, minkä vuoksi uusia esteitä voi syntyä jatkuvasti. Mikäli esteitä syntyy jatkuvasti, myös niiden tunnistaminen on jatkuvaa.

Niitä osapuolia, jotka yleensä kokevat esteet nopeimmin, ei ole tällä hetkellä aktivoitu järjestelmällisesti. Ajatushautomo kuitenkin arvioi, että suurin osa konkreettisista esteistä voidaan ratkaista informaation avulla, mikäli niitä onnistutaan tunnistamaan jatkuvasti ja järjestelmällisesti.

Suositus

Ajatushautomo ehdottaa, että Pohjoismaiden ministerineuvosto käyttää toista kahdesta nykyisestä rajaesteiden raportointijärjestelmästä. Järjestelmää tulee käyttää ammattipätevyyksien hyväksymistä estävien esteiden jatkuvaan raportointiin.

Järjestelmä on jo toimiva, ja se on periaatteessa jo käytettävissä tämäntyyppisten esteiden raportointiin. Käytännössä näin ei kuitenkaan tehdä, koska kyseisiä esteitä kohtaavia ei ole aktivoitu järjestelmän käyttämiseen. Suosituksena onkin aktivoida koulutuslaitokset, työnantajajärjestöt ja ammattiyhdistykset raportoimaan ammattipätevyyksiä koskevista esteistä niiden havaitessa esimerkkejä, jotka niiden mielestä edellyttävät toimenpiteitä.

Pohjoismaiden ministerineuvoston alaiset neuvontapalvelut saavat näin automaattisesti tiedon raportoiduista esteistä, ovat ne sitten informaatio-, pätevyys- tai dialogiongelmia. Sen jälkeen neuvontapalvelut voivat tarpeen mukaan raportoida

esteistä rajaesteneuvostolle.

Jos kyse on informaatio-ongelmista, neuvontapalvelut voivat saada tehtäväksi ratkaista ne saman tien. Jos kyse on pätevyys- tai dialogiongelmista, rajaesteneuvosto voi sen sijaan päättää jatkokäsittelystä.

Edut

- Parempi yleiskatsaus ja nopea tunnistaminen helpottavat kaikkien esteiden ratkaisemista ja mahdollisten toimien priorisointia tarpeen mukaan.
- Jatkuvan raportoinnin myötä kalliita kartoitusraportteja ei tulevaisuudessa tarvita.
- Olemassa olevien järjestelmien ja prosessien käyttö minimoi ratkaisun kulut.

Toiminta

- Laaditaan yhteistyömalli, jossa kaikki roolit ja vastuut on selkeästi määritelty.
- Otetaan yhteyttä ammattiyhdistyksiin, työnantajajärjestöihin ja koulutuslaitoksiin, joille tiedotetaan mahdollisuudesta raportoida toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamista esteistä.
- Järjestetään kickoff-tyylinen perehdytystilaisuus, jotta kaikki saavat tietää uuden ratkaisun käyttöönottoon liittyvät roolinsa ja vastuunsa.

Aloite 2: Pätevyysvaatimusten alusta

Jotkut toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet koskevat pieniä, mutta todellisia pätevyyseroja koulutuksissa. Tämä aiheuttaa epävarmuutta siitä, mitä tarvitaan, jotta koulutus olisi käyttökelpoinen Pohjoismaissa. Kutsumme näitä esteitä pätevyysongelmiksi. Tällä hetkellä näihin pätevyysongelmiin ei ole ratkaisua, koska ei ole yleiskuvaa siitä, voiko – tai miten voi – saada oman ammatillisen koulutuksensa tunnustettua toisessa Pohjoismaassa tai kaikissa Pohjoismaissa.

> ***Jotkut toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet koskevat pieniä, mutta todellisia pätevyyseroja koulutuksissa***

Suositus

Ajatushautomo ehdottaa, että perustetaan alusta, jossa annetaan yleiskuva siitä, onko henkilön saama ammatillinen koulutus toisen maan pätevyysvaatimusten mukainen. Ajatushautomo ehdottaa, että tieto eroista laaditaan ensin Pohjoismaiden

50 yleisimmästä ammatillisesta koulutuksesta ja että yleiskuvaa täydennetään sen jälkeen jatkuvasti raportointijärjestelmään raportoitujen erojen pohjalta (ks. Aloite 1: Esteiden raportointijärjestelmä).

Edut

- Näin helpotetaan niiden kansalaisten liikkuvuutta, jotka suorittavat Pohjoismaissa jonkun 50 yleisimmästä ammatillisesta koulutuksesta.
- Yleiskuvaa voidaan laajentaa jatkuvasti, kun tunnistetaan uusia pätevyyserojen aiheuttamia esteitä.
- Samanaikaisesti tunnistetaan ne koulutukset, joissa ei ole lainkaan pätevyysongelmia, mikä myös tuodaan esille.

Toiminta

- Koulutusten, ammattiyhdistysten ja työnantajajärjestöjen edustajien tulee auttaa 50 koulutuksen valinnassa sekä varsinaisessa kartoituksessa.
- Tehdään kartoitus niistä pätevyysongelmista, jotka koskevat Pohjoismaiden 50:tä yleisintä ammatillista koulutusta.
- Toimialojen, ay-liikkeen ja koulutusten tulee olla yhtä mieltä aloitteesta ja tukea sitä.
- Alusta perustetaan, sitä markkinoidaan ja ylläpidetään jatkuvasti. Voidaan esimerkiksi harkita, voisivatko Pohjoismaiden ministerineuvoston alaiset neuvontapalvelut, joiden tehtävänä on jo nyt kansalaisten informoiminen, ottaa tämän tehtävän hoitaakseen.

Aloite 3:
Ammatillisten koulutusten dialogikomitea

Harvinaisimmat toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamat esteet ammatillisen koulutuksen osalta johtuvat dialogiongelmista. Niitä syntyy, koska Pohjoismaiden toimialojen välillä ei ole luonnollista vuoropuhelua, jossa keskityttäisiin esimerkiksi todistusten vastavuoroiseen tunnustamiseen – vaikka ne olisivatkin lähes identtiset. Näiden esteiden ratkaisemiseksi tarvitaan dialogia.

Suositus

Ehdotetaan, että Pohjoismaiden ministerineuvosto perustaa rajaesteneuvoston kautta dialogikomitean, jossa työnantajajärjestöjen, ay-liikkeen ja ammatillisten koulutusten edustajat voivat kokoontua, kun rajaesteneuvosto arvioi, että se on neuvoston työn kannalta tarkoituksenmukaista – esimerkiksi:

1. Keskustelemaan dialogiongelmiin liittyvistä rajaesteistä, joita on saatu raportointijärjestelmästä.
2. Suunnittelemaan tulevia toimia, joiden avulla kyseisiä ongelmia voidaan välttää tulevaisuudessa.

Edut

- Käynnistetään vuoropuhelu asianomaisten osapuolten välille toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamista esteistä ammatillisille koulutuksille keskittyen konkreettisiin ratkaisuihin.
- Oikea-aikaisella vuoropuhelulla voidaan mahdollisesti ehkäistä tulevien esteiden muodostumista.

Toiminta

- Rajaesteneuvosto päättää perustaa dialogikomitean toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamista esteistä ammatilliselle koulutukselle.
- Toimialojen, ay-liikkeen ja koulutuslaitosten edustajat ovat antaneet suostumuksensa osallistua dialogikomiteaan.
- On selvitettävä, ketkä edustavat eri toimialoja, ay-liikettä ja koulutuslaitoksia dialogikomiteassa.

Esteitä syntyy, koska Pohjoismaiden toimialojen välillä ei ole luonnollista vuoropuhelua, jonka keskiössä olisi esimerkiksi toistensa todistusten tunnustaminen – vaikka ne olisivatkin lähes identtiset

Houkuttelevat ammatilliset koulutukset Pohjoismaissa

Miten pohjoismaisella yhteistyöllä voidaan edesauttaa sitä, että useammat pohjoismaalaiset nuoret hakeutuvat ammatilliseen koulutukseen (ja suorittavat sen loppuun)?

Nykyiset haasteet

Suurimmassa osassa Pohjolaa on tällä hetkellä pulaa ammatillisen koulutuksen saaneesta työvoimasta. Samanaikaisesti useat ennusteet osoittavat, että haasteet tulevat kasvamaan tulevina vuosina.

Esimerkiksi Tanskasta puuttuu työväenliikkeen talousneuvoston mukaan vuonna 2030 kaikkiaan 99 000 ammattikoulutuksen saanutta[4] ja vastaavasti Ruotsin Elinkeinoelämän keskusjärjestön mukaan voi puuttua 290 000 ammattikoulutuksen saanutta vuonna 2035[5], ellei kehityssuuntaa saada kääntymään.

> ***Pohjoismaisen vision menestyminen edellyttää yksinkertaisesti sitä, että yritysten ja organisaatioiden saatavilla on oikeanlaista työvoimaa***

Tällä on suuri merkitys pohjoismaisten yhteiskuntien kehitykselle, jos tilanne muuttuu oikeasti niin huonoksi. Emme pystyisi tukemaan yhteiskunnan kehitystä sillä ammatillisen koulutuksen saaneella työvoimalla, jota tarvitaan vihreään siirtymään, terveydenhuoltojärjestelmien vahvistamiseen, uusiin teknologioihin ym.

Ajatushautomo on vakuuttunut siitä, että ammatillisen koulutuksen saaneen työvoiman puute liittyy kahteen ongelmakohtaan:

- Liian harvat nuoret valitsevat (ja suorittavat loppuun) ammatillisen koulutuksen.
- Liian harvat ammatillisen koulutuksen saaneet aikuiset saavat täydennyskoulutusta päivittääkseen ammattitaitoaan ja pitääkseen osaamisensa työmarkkinoiden kannalta ajanmukaisina.

Yhteensä nämä kaksi ongelmakohtaa tarkoittavat sitä, että yrityksillä on jo tällä

4. Damm, Emilie Agner; Jensen, Troels Lund; Hansen, Freja Thim: Danmark mangler 99.000 faglærte i 2030 (AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2021)
5. Svenskt Näringsliv: Framtidens yrkesutbildning - Ge branscherna makten (Svenskt Näringsliv, 2022)

hetkellä pulaa joidenkin alojen ammatti-ihmisistä. Puuttuvan täydennyskoulutuksen myötä nykyinen ammatillisesti koulutettu työvoima on osa ongelmaa tulevaisuudessa, koska sen osaaminen ei pysy ajan tasalla ilman täydennyskoulutusta.

Kaiken kaikkiaan Pohjoismaissa on syntymässä suuri epätasapaino tuotetun ammattitaidon ja yritysten tarvitseman osaamisen välillä, kun tavoitteena on ylläpitää kilpailukykyä ja pohjoismaista yhteiskuntamallia toiveidemme mukaisesti.

Näin ollen Pohjoismaat eivät myöskään voi saavuttaa pääministerien visiota vihreästä, kilpailukykyisestä ja sosiaalisesti kestävästä Pohjolasta.

Pohjoismaisen vision menestyminen edellyttää yksinkertaisesti sitä, että yrityksillä ja organisaatioilla on saatavilla oikeanlaista työvoimaa.

Pohjoismaisille yhteiskunnille on näin ollen ratkaisevaa, että yhä useampi nuori saa ammatillista koulutusta samalla kun varmistetaan keskittyminen täydennyskoulutukseen, jotta nykyisen ammatillisen koulutuksen saaneen työvoiman osaaminen pysyy työmarkkinoiden kannalta ajanmukaisena. Vain siten voidaan varmistaa parempi tasapaino tuotetun osaamisen ja sen osaamisen välillä, jota yritykset ja muu yhteiskunta tarvitsevat.

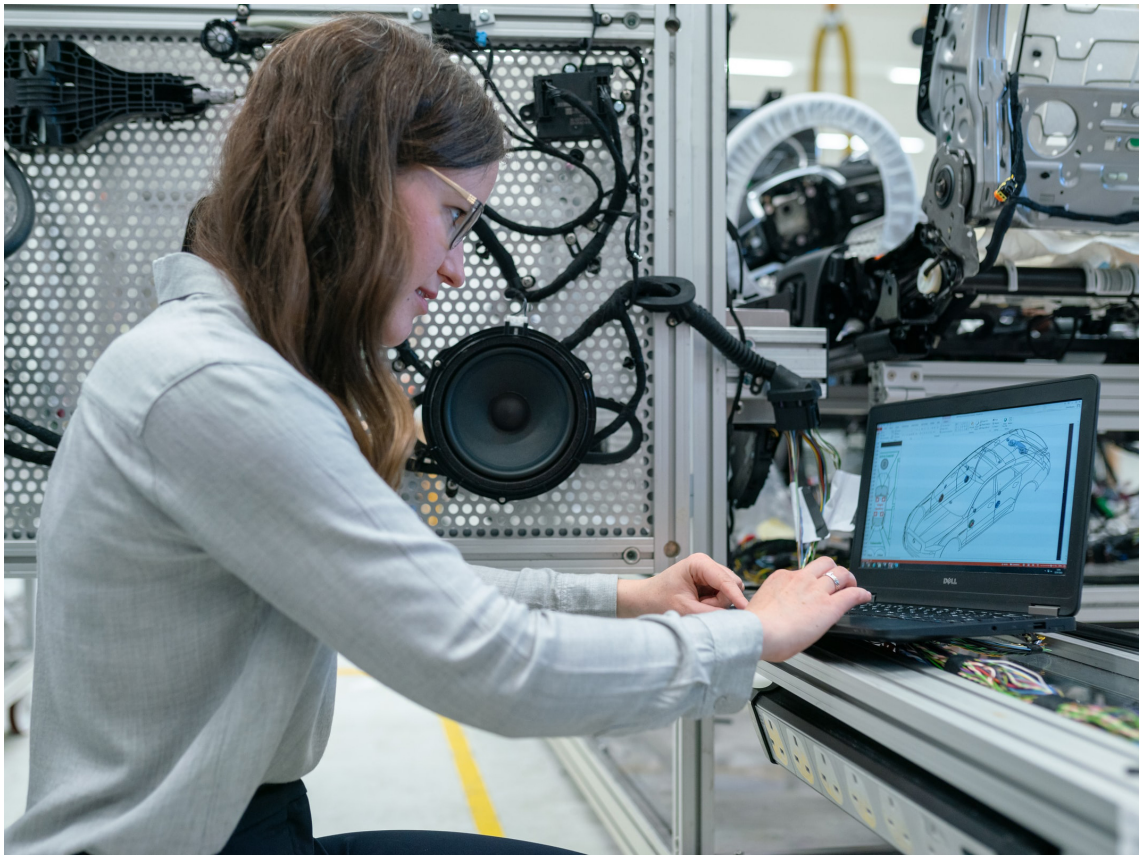
> ***Pohjoismaiden yhteiskunnille on näin ollen ratkaisevaa, että yhä useampi nuori saa ammatillista koulutusta samalla kun varmistetaan keskittyminen täydennyskoulutukseen***

Ajatushautomon työn tulee edesauttaa kyseisen tasapainon palauttamista suosittamalla aloitteita, joilla voidaan varmistaa parempi perusta oikeiden päätösten teolle ja toimien koordinoinnille Pohjoismaiden kesken.

Ajatushautomon tehtävänä ei ole ratkaista konkreettisia ongelmia, vaan kiinnittää huomio siihen, miten hyödymme Pohjoismaissa yhdessä jo olemassa olevista parhaista käytännöistä, mikä voi edesauttaa ongelmien nopeampaa ratkaisemista sekä kansallisesti että pohjoismaisesti.

Ajatushautomon lähtökohtana on keskittyminen koordinoituihin ratkaisuihin seuraavissa asioissa:

- Parempi kyky houkutella nuoria
- Enemmän huomiota elinikäiseen oppimiseen
- Huomio osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapainoon

Parempi kyky houkutella nuoria

Ammatillisten koulutusten tulee olla parempia houkuttelemaan nuoria, jotka ovat tekemässä koulutusvalintojaan. Ajatushautomon keskusteluissa on tullut esille, että seuraavat tekijät ovat erityisen tärkeitä, koska ne ovat koko Pohjolassa enemmän tai vähemmän ajankohtaisia:

- Toive ammatillisesta koulutuksesta alkaa peruskoulussa
- Joillekin koulutus ei ole mikään vaihtoehto
- Ammatillisten koulutusten sukupuolijakauma pelästyttää hakijoita
- Nuorille tulee esitellä kaikkien Pohjoismaiden – ei ainoastaan kotimaan – koulutustarjontaa.

Toive ammatillisesta koulutuksesta alkaa peruskoulussa

Suurin osa nuorista kokee peruskoulussa saadut kokemukset tärkeiksi tulevan koulutusvalinnan kannalta. Tässä yhteydessä ajatushautomo näkee haasteita, joita on oleellista tarkastella lähemmin, jotta voidaan tunnistaa ja jakaa parhaita käytäntöjä kaikkialle Pohjoismaihin.

Perushaasteet liittyvät akatemisoitumiseen, jota on havaittu kaikkien Pohjoismaiden peruskouluissa. Tämän takia lukiokoulutus näyttäytyy useammalle varmempana vaihtoehtona. Useimmat lukioiden oppiaineet ovat nuorille tuttuja peruskoulusta, ja opetusmuotokin on kutakuinkin sama. Vastaavasti ammatilliset aineet vaikuttavat

usein vierailta, koska ei ole helppo saada kokonaiskäsitystä niin monista koulutusvaihtoehdoista, oppilaitoksista ja opintojen rakenteesta.

Perushaasteet liittyvät akatemisoitumiseen, jota on havaittu kaikkien Pohjoismaiden peruskouluissa

Samaan aikaan kun nuoret eivät juurikaan pääse kokeilemaan ammatillisen koulutuksen aineita, heidän opettajansa ja ohjaajansa ovat myös usein akateemisesti koulutettuja, ja heillä on eniten tietoa sen tyyppisistä koulutuksista, joita he itse edustavat. Tämä ei voi olla vaikuttamatta nuorten koulutusvalintoihin.

Tähän on lisättävä, että ammattiopintojen polku on pirstaleisempi, ja sen vuoksi ammatillisia koulutuksia on vaikeampi hahmottaa, ja opintoihin ohjaaminen on hankalampaa. Lukiokoulutukset ovat suhteellisen yleisiä, ja on yleensä suhteellisen helppo sisäistää ne pienet erot, joita eri lukioissa ja niiden valinnaisaineissa on. Tässä ammatilliset opinnot eroavat lukiokoulutuksesta. Esimerkiksi Tanskassa voi valita yli 100 ammatista samalla kun on mietittävä, mistä voisi saada oppisopimus-/harjoittelupaikan. Tämän takia opettajien ja opinto-ohjaajien on paljon vaikeampi saada tietoa yksittäisistä ammateista ja luoda niistä konkreettinen kuva oppilaille. Tämä koskee erityisesti pienempiä ja erikoistuneita ammatteja, joihin yhteiskunnillamme on myös suuri tarve saada työvoimaa.

Joillekin koulutus ei ole mikään vaihtoehto

Jotkut nuoret eivät koskaan saa koulutusta, ja heissä ajatushautomo näkee suuren potentiaalin. Jos nämä nuoret saadaan opintojen pariin, voidaan taata useampia ammattitutkinnon suorittaneita ja samanaikaisesti valjastaa koulutukset edistämään sosiaalisesti kestävää Pohjolaa, jossa harvemmat syrjäytyvät ja jäävät mahdollisesti työelämän ulkopuolelle.

Tämä on tärkeää varsinkin, kun ennusteet osoittavat, että kouluttamattoman työvoiman tarve vähenee tulevaisuudessa entisestään Pohjoismaissa. Ajatushautomon mukaan on tarpeen tutkia kyseistä osa-aluetta tarkemmin, jotta voidaan tunnistaa ja levittää parhaita käytäntöjä kaikkialle Pohjoismaihin.

Yksi asia, jolla ajatushautomo osoittaa olevan paljon potentiaalia ja jota tulee tarkastella lähemmin, on ammatillisten koulutusten kyky houkutella nuoria, joilla on toinen etninen tausta kuin maan valtaväestöllä, ja saada heidät suorittamaan opintonsa loppuun.

Sukupuolijakauma pelästyttää hakijoita

Ajatushautomo korostaa myös sitä, että liian monet ammatilliset koulutukset rekrytoivat opiskelijoita liian kapeasti sukupuolijakauman suhteen. Myös tässä on suurta potentiaalia parhaiden käytäntöjen tunnistamiseen ja levittämiseen kaikkialle Pohjoismaihin.

Konkreettisesti nähdään, että jotkut koulutukset houkuttelevat lähes yksinomaan

miehiä, kun taas toisissa on suuri naisenemmistö. Tämä kutistaa koulutusten kohderyhmiä merkittävästi ja muodostaa näin ollen suuren esteen ammatillisen koulutuksen suorittajien lisäämiseksi.

Keskeisintä on, kenelle koulutukset on suunnattu

Haasteiden taustalla piilee ajatushautomon mukaan useita seikkoja. Ensisijaisesti on kyse siitä, kenelle koulutukset on suunnattu – virallisesti ja epävirallisesti suuntaamisesta vastaavat opettajat, opinto-ohjaajat ja muut oppilaat, toimialojen edustajat ja muut toimijat. Monille ei yksinkertaisesti tule mieleen ehdottaa tytölle asentajan koulutusta – huolimatta tämän kiinnostuksen kohteista ja koulussa osoittamista ammatillisista vahvuuksista.

Samanaikaisesti haaste koskee hyvin pitkälti kulttuuria ja kommunikointitapoja. Moniin ammatillisiin koulutuksiin ja monille toimialoille on syntynyt kulttuureja, jotka ovat keskittyneet kapeasti määritellyille kohderyhmille, jotka voivat helposti samaistua tiettyjen ammattien stereotypioihin ja osaksi niiden kulttuuria ja tapoja. Tällaisissa tapauksissa ammatti valitaan koulutuksen ja työpaikkojen kulttuurin perusteella – vaikka ammatillisen sisällön tulisi sopia henkilön kiinnostuksen kohteisiin ja kykyihin.

Nuoret valitsevat koulutuksensa myös kohtaamiensa roolimallien perusteella. Siksi yksi muutoksen este on myös se, että nuorilla on huonot mahdollisuudet kohdata sellaisia roolimalleja, jotka murtavat nykyisiä sukupuolirooleja.

Pohjoismainen valinta kansallisen opiskeluvalinnan sijaan

Lopuksi ajatushautomo toteaa, että ammatillisten koulutusten on pystyttävä paremmin houkuttelemaan opiskelijoita muista Pohjoismaista. Tämä on erityisen keskeistä raja-alueilla. Ajatushautomo katsoo, että on keskityttävä kahteen tärkeään tekijään:

Ensinnäkin on varmistettava, että ammatillisia koulutuksia voidaan mahdollisimman pitkälti hyödyntää eri Pohjoismaissa. Tästä asiasta puhutaan edellisessä kappaleessa, joka koskee toimialakohtaisen sääntelyn aiheuttamia rajaesteitä. Toisaalta nuorille on myös esiteltävä muiden maiden relevantteja koulutuksia. Tätä tapahtuu nykyään aivan liian harvoin.

Huomio elinikäiseen oppimiseen

On tosiasia, että Pohjoismaissa on tulevaisuudessa pulaa ammatillisen koulutuksen saaneesta työvoimasta. Siksi on tärkeä hyödyntää olemassa olevaa ammattikoulutuksen saanutta työvoimaa ja pitää siitä kiinni.

Tosiasia on myös se, että hyvin monien ammattien kehitys kiihtyy kiihtymistään, ja työntekijöiltä vaaditaan uutta osaamista. Ajatellaan vaikkapa autonasentajaa, joka on opiskellut korjaamaan bensiini-ja dieselmoottoreita. Vastaavalla tavalla muutkin toimialat kehittyvät yhä nopeammin. Uusi teknologia on yhä merkittävämmässä

asemassa, ja useimpien tulee jatkuvasti olla muutosvalmiita uusiin työkaluihin ja prosesseihin.

> ***Erittäin monen ammatin kehitys kiihtyy kiihtymistään, ja työntekijöiltä vaaditaan uutta osaamista. Ajatellaan vaikkapa automekaanikkoa, joka on opiskellut korjaamaan bensiini- ja dieselmoottoreita***

Ajatushautomo pitää valitettavana sitä, ettei ammattikoulutuksen saaneille tarjota riittävästi täydennyskoulutusta. Tämä tarkoittaa, että työmarkkinat jäävät ilman potentiaalista työvoimaa, ja niillä on pulaa uudesta tarvittavasta osaamisesta. Samalla se merkitsee myös sitä, että monet ovat vaarassa jäädä työttömiksi, koska heidän koulutuksensa ei enää ole ajantasainen. Ajatushautomo katsoo, että ammatillisten koulutusten tulisi tarttua asiaan ja tarjota täydennyskoulutusta vanhemmille ammatillisen koulutuksen saaneille.

Samalla on ratkaisevaa, että ammattikoulut keskittyvät jo nyt luomaan modernia rakennetta, jossa koulutuksissa otetaan alusta asti huomioon, että ne ovat vain alkua elinikäiselle oppimiselle. Se edellyttää hyvää ja järjestelmällistä vuorovaikutusta ammatillisten koulutusten ja työelämän välillä tulevaisuudessa.

Painopisteessä osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapaino

Ajatushautomon ensisijaisena painopisteenä on varmistaa, että tulevaisuudessa on hyvä tasapaino tarjolla olevan osaamisen sekä yritysten ja yhteiskuntien todella tarvitseman osaamisen välillä – nyt ja tulevaisuudessa. Kaikissa tulevissa toimissa tämän on oltava keskipisteenä, ja toimet on kohdistettava siten, että ne mahdollisimman hyvin tukevat tätä.

> ***Ei siis riitä, että selvitetään, montako asentajaa tarvitaan. On myös ratkaisevaa, että nykyisten asentajien osaaminen on ajan tasalla ja että heidän ammattitaitoaan pidetään jatkuvasti yllä elinikäisen oppimisen avulla.***

Ajatushautomolla on kuitenkin sellainen käsitys, ettei Pohjoismaiden tämänhetkisestä ja tulevasta osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapainosta ole yhteistä yleiskuvaa. Tiedetään, että Pohjoismaista tulee puuttumaan paljon ammatillisen tutkinnon suorittaneita, mutta vielä ei tiedetä tarpeeksi sitä, miltä aloilta heitä tarkalleen ottaen puuttuu ja vielä tarkemmin, minkä tyyppistä osaamista heillä tulee olla ja millaisia vaatimuksia on jatkuvalle erityyppiselle pätevöittämiselle.

Ajatushautomon käsityksen mukaan puuttuu myös järjestelmällisyyttä, jonka avulla varmistetaan, että tärkeät toimijat saavat jatkuvasti päivitettyä tietoa osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapainosta yksittäisissä maissa ja Pohjolassa

kokonaisuutena, jotta asianomaiset toimijat voivat ottaa tarvittavat askeleet hyvissä ajoin varmistaakseen työvoiman saatavuuden tulevaisuudessa.

Ei siis riitä, että selvitetään, montako asentajaa tarvitaan. Ratkaisevaa on myös, että nykyisten asentajien osaaminen on ajan tasalla ja että heidän ammattitaitoaan pidetään jatkuvasti yllä elinikäisen oppimisen avulla. Tätä informaatiota tulee ylläpitää ja aktivoida jatkuvasti.

Tässä yhteydessä ajatushautomo nostaa esiin muun muassa Pohjoismaiden akkutuotannon esimerkkinä ongelmasta. Pysyäksemme mukana yhteiskunnan kehityksessä meidän on alettava valmistaa uusia tuotteita ja pidettävä ohjat käsissämme koko arvoketjussa käytöstä kierrätykseen kiinnittäen huomiota kiertotalouteen. Tähän vaaditaan jonkin verran akateemisen koulutuksen saaneita, mutta vielä enemmän ammatillisen koulutuksen saaneita, jotka kehittävät uusia tuotantoja ja markkinoita. Tässä yhteydessä on ajankohtaista selvittää, ovatko ammatilliset koulutukset valmiita tähän.

Pohjoismaisen yhteistyön lisäämispotentiaali

Ammatilliset koulutukset on rakennettu Pohjoismaissa eri tavoin, ja haasteet vaihtelevat maasta toiseen. Siksi ajatushautomon käsitys on, että yhteiset one-size-fits-all-ratkaisut – esimerkiksi kampanjat tai samanlaiset koulutuksiin tehtävät muutokset – onnistuvat vain harvoin. Erilaisten kokemusten pohjalta voidaan sen sijaan todeta, että yksittäisissä maissa on suurta potentiaalia oppia toisiltaan parhaista käytännöistä.

Ajatushautomo suosittaa kaikkiaan viittä konkreettista aloitetta:

1. Ammatillisten koulutusten pohjoismainen komitea
2. Analyysi osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapainosta Pohjoismaissa
3. Vertaileva analyysi ammatillisista koulutuksista Pohjoismaissa
4. Täydennyskoulutuksen tarvekartoitus
5. Yhteispohjoismainen koulutusalusta

Aloite 1:
Ammatillisten koulutusten pohjoismainen komitea

Tulevat aloitteet, joilla lisätään ammatillisten koulutusten vetovoimaa, on toteutettava tavoitteellisesti niin, että lähtökohtana ovat todelliset tarpeet, joihin priorisoidaan resursseja. Näin varmistumme siitä, että reagoimme tulevaisuudessa hyvissä ajoin, kun esiin tulee uusia tarpeita ja haasteita.

Tällä hetkellä niiltä osapuolilta, jotka voivat vahvistaa koulutusten vetovoimaa, puuttuu kuitenkin yleiskuva ajankohtaisista tarpeista. Kuten aloitteesta 2 käy ilmi, ajatushautomo ehdottaa tämän vuoksi analyysin laatimista osaamisen kysynnän ja tarjonnan ajankohtaisesta tasapainosta Pohjoismaissa. Samaan aikaan on tärkeää, että tätä tietoa aktivoidaan ja hyödynnetään käytännössä. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole foorumia, jolla asianomaiset osapuolet voivat jatkuvasti keskustella tilanteesta, vaihtaa tietoja ja koordinoida uusia aloitteita.

Suositus

Ajatushautomo ehdottaa ammatillisten koulutusten komitean perustamista. Konkreettisesti tulee laatia sellainen rakenne, jossa työmarkkinaosapuolet, Pohjoismaiden ammattikoulut sekä Pohjoismaiden ministerineuvosto kokoontuvat kerran tai kaksi vuodessa keskustelemaan oikean osaamisen saatavuustilanteesta ja maiden jakamista kokemuksista. Komitean tehtäväksi tulee muun muassa seurata niitä kartoituksia, joita ajatushautomo ehdottaa toteutettavaksi – vrt. raportin kolme seuraavaa sivua. Pohjoismaiden ministerineuvoston edustajalle/edustajille tulee antaa tehtäväksi toimia poliittisen järjestelmän yhdyssiteenä.

Edut

- Komitea varmistaa tulevien hankkeiden koordinoinnin, jotta ne voidaan kohdentaa konkreettisiin tarpeisiin ja jotta resursseja käytetään optimaalisesti ja niillä vaikutetaan osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapainoon pohjoismaisella tasolla.
- Komitea edistää myös tietyssä osaamistarpeessa tapahtuneiden muutosten tunnistamista ja niistä ajoissa käytävää keskustelua, jotta varmistutaan mahdollisuudesta käynnistää tarvittavat aloitteet ajoissa.
- Komitea edistää myös koordinointia niiden osapuolten välillä, joiden tulee tehdä yhteistyötä kokonaisvaltaisten ja siten kestävien ratkaisujen tiimoilta.

Toiminta

- Perustetaan komitea, jossa on työmarkkinaosapuolten, ammattikoulujen ja Pohjoismaiden ministerineuvoston edustajia. Jäsenten tulee sitoutua kokoontumaan kerran tai kaksi vuodessa.
- Suositetaan, että Pohjoismaiden ministerineuvosto hoitaa jäsenten valintaprosessin ja sopii komitean työmenetelmistä.
- Pohjoismaiden ministerineuvoston edustaja (tai useampi edustaja) toimii jatkuvasti poliittisen järjestelmän yhdyssiteenä – sekä kansallisella että pohjoismaisella tasolla tarpeen mukaan.

Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole foorumia, jolla asianomaiset osapuolet voivat jatkuvasti keskustella tilanteesta, vaihtaa tietoja ja koordinoida uusia aloitteita

Aloite 2: Osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapainon kartoittaminen Pohjoismaissa

Jotta voidaan varmistaa resurssien ihanteellinen käyttö ja jotta voidaan varmistua haasteiden tunnistamisesta ja niiden oikea-aikaisesta käsittelystä, tarvitaan hyvä yleiskuva Pohjoismaiden osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapainosta. Tällä hetkellä ei ole riittävää yleiskuvaa.

Suositus

Ajatushautomo suosittaa, että käynnistetään analyysi paremman yleiskuvan saamiseksi. Mitä osaamista Pohjoismaat tarvitsevat tulevina vuosina vihreän, kilpailukykyisen ja sosiaalisesti kestävän Pohjolan luomiseksi? Ja missä määrin osaamista on saatavilla? Kartoitukseen tulee sisältyä lukuja yksittäisistä maista ja analyysi mahdollisuuksista hyödyntää Pohjoismaiden välistä liikkuvuutta yhteispohjoismaisen osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapainon aikaan saamiseksi.

Kartoitukseen voidaan mahdollisesti sisällyttää tapaustutkimus pohjoismaisen akkutuotannon perustamisvaatimuksista, koska monia tämän alan tehtaita on tällä hetkellä rakenteilla Pohjoismaissa. Akkutehtaat ovat hyvä esimerkki vihreän kehityksen

asettamista uusista vaatimuksista, jotka liittyvät yhteiskunnissamme tarvittavaan osaamiseen.

Edut

- Tunnistetaan konkreettisia haasteita tavoitteena käynnistää kunnianhimoisia hankkeita, joilla voidaan tulevina vuosina varmistaa osaamisen kysynnän ja tarjonnan tasapaino ja samalla keskittyä Visio 2030:n toteuttamiseen.

Toiminta

- Kartoitus tulee aloittaa ja toteuttaa mahdollisimman pian.
- Pohjoismaiden ministerineuvostoa suositetaan varaamaan määräraha ja valitsemaan yhteistyökumppani, joka voi toteuttaa kartoituksen (ja mahdollisen tapaustutkimuksen).
- Kartoituksen (ja mahdollisen tapaustutkimuksen) laativan tahon tulee raportoida työstä kirjallisesti ja lisäksi esitellä työ toimeksiantajalle ja uudelle ammatillisten koulutusten pohjoismaiselle komitealle.
- Ammatillisten koulutusten pohjoismaisen komitean tehtävänä on sen jälkeen keskustella kartoituksesta ja käynnistää mahdollisesti relevantteja aloitteita – sekä kansallisella että pohjoismaisella tasolla.
- Pohjoismaiden ministerineuvosto ja muut komitean jäsenet jakavat lisäksi kartoituksen tuloksia omien verkostojensa ja kanaviensa kautta.

Aloite 3: Vertaileva analyysi Pohjoismaiden ammatillisista koulutuksista

Ajatushautomo näkee suurta potentiaalia Pohjoismaiden välisessä tiedonvaihdossa. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole kokonaiskuvaa siitä, miten ammatilliset koulutukset rakentuvat eri maissa ja mikä merkitys sillä on opiskelijavalinnalle, opinnoissa pysymiselle, työllistymiselle opintojen jälkeen jne. Kyseisen kokonaiskuvan saaminen on tärkeä edellytys sille, että voimme jakaa tietoa ja antaa toisillemme inspiraatiota jatkossa.

Suositus

Ajatushautomo suosittaa, että toteutetaan vertaileva analyysi Pohjoismaiden ammatillisista koulutuksista. Keskeisiä asioita ovat: ikä, sukupuoli, koulutustausta

(ennen opiskelijavalintaa), koulupudokkaiden määrä eli kuinka moni jättää koulutuksen kesken –ja missä vaiheessa? Koulutuksen yhteensopivuus työmarkkinoille? Kuinka nopeasti valmistuneet löytävät työpaikan opintojen päätyttyä?

Toivomuksena on myös, että analyysi paljastaisi rakenteellisia näkökohtia, joita ovat esimerkiksi rakenne, organisointi, kulut, rahoitus ja julkiset menot. Analyysin tulee muun muassa tunnistaa ne koulutukset, jotka pärjäävät parhaiten tietyillä alueilla, kuten inkluusio, uusien opiskelijoiden määrä ja koulutuksen yhteensopivuus työmarkkinoille, sekä kartoittaa, minkä seurauksena positiivinen ero muihin on syntynyt.

Edut

- Tämän osa-alueen kartoituksen avulla kiinnitetään tarvittavaa huomiota suurimpiin haasteisiin yleisesti ja erityisesti suurimpaan ongelmakohtaan.
- Analyysi mahdollistaa samalla parhaiden käytäntöjen levittämisen koko Pohjolaan.

Toiminta

- Kartoitus tulee aloittaa ja toteuttaa mahdollisimman pian.
- Pohjoismaiden ministerineuvostolle suositetaan määrärahojen varaamista ja yhteistyökumppanin valitsemista, joka voi nopeasti toteuttaa kartoituksen.
- Kartoituksen suorittavan tahon tulee raportoida työstä kirjallisesti ja sen lisäksi esitellä työ toimeksiantajalle ja uudelle ammatillisten koulutusten pohjoismaiselle komitealle.
- Ammatillisten koulutusten pohjoismaisen komitean tehtäväksi tulee sen jälkeen keskustella kartoituksesta ja käynnistää mahdollisesti aiheeseen liittyviä aloitteita – sekä kansallisella että pohjoismaisella tasolla.
- Pohjoismaiden ministerineuvosto ja muut komitean jäsenet levittävät lisäksi kartoituksen tuloksia omien verkostojensa ja kanaviensa kautta.

Tällä hetkellä puuttuu kuitenkin kokonaiskuva siitä, miten ammatilliset koulutukset rakentuvat eri maissa ja mitä se merkitsee opiskelijavalinnalle, opinnoissa pysymiselle, työllistymiselle opintojen jälkeen jne.

Aloite 4:
Täydennyskoulutuksen tarvekartoitus

Pohjoismaissa tulee olemaan pulaa ammatillisen koulutuksen saaneesta työvoimasta. Siksi on tärkeä hyödyntää nykyistä ammattikoulutuksen saanutta työvoimaa ja pitää siitä kiinni. Useimmat ammatit kehittyvät kuitenkin yhä nopeammin ja vaativat uutta osaamista työntekijöiltä, joiden on koko ajan pidettävä ammattiosaamisensa ajan tasalla. Tässä työpaikoilla on tällä hetkellä suurin merkitys. Liian harvat ammatillisen koulutuksen suorittaneet saavat tarpeeksi varsinaista täydennyskoulutusta.

Työmarkkinoilla on puutetta uudesta osaamisesta. Sen myötä monet ovat vaarassa jäädä työttömiksi, koska heidän koulutuksensa ei ole enää ajan tasalla. Ajatushautomo katsoo, että ammatillisten koulutusten on tartuttava asiaan ja tarjottava täydennyskoulutusta ammatillisen koulutuksen saaneille.

> ***Useimmat ammatit kehittyvät kiihtyy kuitenkin yhä nopeammin, ja työntekijöiltä vaaditaan uutta osaamista***

Samalla on ratkaisevaa, että ammatillissa oppilaitoksissa keskitytään luomaan ajantasaisempi rakenne, jossa koulutuksissa otetaan alusta asti huomioon, että ne ovat vain alkua elinikäiselle oppimiselle.

Näitä haasteita tulisi käsitellä, jotta voitaisiin käynnistää määrätietoisia toimia, mutta ei ole yleiskuvaa täydennyskoulutuksen tarpeista eri toimialoilla nyt ja tulevaisuudessa. Puuttuu myös yleiskuva eri suuntautumisvaihtoehdoista ja yksittäisten maiden parhaista käytännöistä, jotka voivat inspiroida muita.

Suositus

Ajatushautomo suosittaa, että kartoitetaan edellä mainittujen haasteiden laajuutta. Analyysin tulee selvittää eroja maiden ja koulutusten välillä. Suositetaan, että aluksi kartoitetaan 25–50 tärkeintä koulutusta. Kartoituksessa tulee myös tunnistaa parhaiten toimivat koulutukset ja selvittää syitä positiivisiin eroihin muihin nähden.

Edut

- Tämän osa-alueen kartoituksen avulla kiinnitetään tarvittavaa huomiota suurimpiin haasteisiin yleisesti ja erityisesti siihen, missä ongelma on suurin.
- Analyysi mahdollistaa samalla parhaiden käytäntöjen levittämisen kaikkialle Pohjoismaihin.

Toiminta

- Kartoitus tulee aloittaa ja toteuttaa mahdollisimman pian.
- Pohjoismaiden ministerineuvostolle suositetaan, että se varaa määrärahat ja valitsee yhteistyökumppanin, joka voi nopeasti toteuttaa kartoituksen.
- Kartoituksen suorittavan tahon tulee raportoida työstä kirjallisesti ja sen lisäksi esitellä työ toimeksiantajalle ja uudelle ammatillisten koulutusten pohjoismaiselle komitealle.
- Ammatillisten koulutusten pohjoismaisen komitean tehtäväksi tulee sen jälkeen keskustella kartoituksesta ja käynnistää mahdollisesti relevantteja aloitteita – sekä kansallisella että pohjoismaisella tasolla.
- Pohjoismaiden ministerineuvosto ja muut komitean jäsenet levittävät lisäksi kartoituksen tuloksia omien verkostojensa ja kanaviensa kautta.

Aloite 5: Yhteispohjoismainen koulutusalusta

Pohjoismaat ovat Visio 2030:n myötä asettaneet kunnianhimoisen tavoitteen tulla maailman integroituneimmaksi alueeksi. Se tarkoittaa muun muassa sitä, että pohjoismaalaisten liikkuvuus on mahdollisimman suurta jo nuoresta iästä alkaen, nuorten tulee mahdollisimman laajasti pystyä valitsemaan koulutuksensa kaikista Pohjoismaista. Tämä on keskeistä muun muassa raja-alueilla. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että nuorille esitellään kotimaan mahdollisuuksien lisäksi myös muiden maiden mahdollisuuksia. Tällä hetkellä näin ei ole tapana tehdä.

> ***Tämä alkaa jo nuorena, jolloin tulee mahdollisimman laajasti pystyä valitsemaan koulutuksensa kaikista Pohjoismaista***

Suositus

Ajatushautomo suosittaa, että perustetaan yhteispohjoismainen koulutusalusta. Sen tulee sisältää kokonaiskuva kaikista Pohjoismaiden ammatillisten oppilaitosten opiskelumahdollisuuksista. Alustalla tulee lisäksi olla tietoa mahdollisuuksista suorittaa koko koulutus tai osa koulutuksesta toisessa Pohjoismaassa.

Edut

- Alusta lisää liikkuvuutta ja tarjoaa yksittäiselle henkilölle enemmän mahdollisuuksia.
- Nuorille muistutetaan varhaisesta iästä alkaen mahdollisuuksista asua, työskennellä ja opiskella muissa Pohjoismaissa, ja he saavat mahdollisuuden tutustua edellytyksiin. Vaikka he eivät tekisikään sitä ammatillisen koulutuksensa yhteydessä, se voi lisätä heidän liikkuvuuttaan myöhemmin elämässä ja samalla liikkuvuutta työmarkkinoilla yleisesti.

Toiminta

- On valittava taho, joka on vastuussa alustaa varten tarvittavan tiedon kartoittamisesta sekä itse alustan laatimisesta, jolle on tarkoitus luoda helposti hahmotettava yleiskuva.
- Alustasta tulee tehdä niin yleisluontoinen, että sen ylläpitäminen on mahdollista, kun maiden koulutuksissa tapahtuu muutoksia.
- Ammatillisten koulutusten uudelle pohjoismaiselle komitealle sekä Info Pohjolalle ja muille Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisille neuvontapalveluille voidaan esimerkiksi antaa yhteisvastuu alustan jakamisesta asianomaisten osapuolten kanssa, mikä tarkoittaa myös sitä, että varmistetaan alustasta tiedottaminen Pohjoismaiden peruskoulujen opettajille ja opinto-ohjaajille.
- Kehityshankkeen päätyttyä Pohjoismaiden ministerineuvoston alaiset neuvontapalvelut voivat esimerkiksi saada tehtäväksi alustan toiminnan ja ylläpidon.

Liite

Ajatushautomon jäsenet

Asiantuntijaryhmä

Kirjallisuusluettelo

Ajatushautomon jäsenet

Ajatushautomon jäsenten lyhyt esittely:

Jorodd Asphjell, Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajisto Norjan suurkäräjillä työväenpuolueen edustaja sekä koulutus- ja tutkimusvaliokunnan jäsen. Toiminut paikallispolitiikassa Orkdalin kunnanhallituksessa vuosina 1983–1987 ja varapormestarina vuosina 1999–2003. Pohjoismaiden neuvostossa sosiaalidemokraattisen ryhmän ja puheenjohtajiston jäsen sekä Norjan valtuuskunnan puheenjohtaja.

Mia Bernhardsen, Ruotsin elinkeinoelämän keskusjärjestö (Svenskt Näringsliv) Poliittinen asiantuntija, joka keskittyy osaamisen ylläpitoon, vastannut muun muassa keskusjärjestön vuonna 2020 julkaistusta rekrytointitutkimuksesta. Keskittyy osaamisen ylläpitoa, validointia ja diversiteettiä koskeviin asioihin. Kirjoittaa myös osaamisen ylläpitoa koskevaa blogia *Kompetensförsörjning*: www.svensktnaringsliv.se/blogg/ kompetensforsorjning.

Liv Kari Eskeland, Pohjoismaiden neuvoston Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta Norjan suurkäräjillä Høyre-puolueen edustaja. Toiminut Stordin pormestarina vuosina 2007–2015 ja suurkäräjien varajäsenenä vuosina 2017–2021 ennen valintaa suurkäräjien varsinaiseksi edustajaksi vuonna 2021. Työskennellyt aiemmin johtajana Link Signatur AS -osakeyhtiössä, projektipäällikkönä Unitechissä sekä Norjan kielineuvoston hallituksen jäsenenä. Pohjoismaiden neuvostossa konservatiivisen ryhmän ja Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnan jäsen.

Magnus Gissler, Pohjolan ammatillinen yhteistyöjärjestö (PAY) PAY:n pääsihteeri. Työskennellyt aiemmin Ruotsin toimihenkilöiden ja akateemisesti koulutettujen ammattiliitossa. PAY on Pohjoismaiden ammattijärjestöjen ja keskeisten kattojärjestöjen yhteistyöjärjestö. PAY:ssa on 15 jäsenjärjestöä ja se edustaa yli 8,5:tä miljoonaa järjestäytynyttä työntekijää Pohjolassa. Järjestön tavoitteena on varmistaa tiivis yhteistyö jäsenten kesken ja edistää ammattiyhdistysten jäsenten etuja vaihtamalla kokemuksia, edustamalla jäsenten etuja ja tekemällä yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Bertel Haarder, Pohjoismaiden neuvoston presidentti Tanskalainen poliitikko ja kansankäräjillä Venstre-puolueen edustaja. Valittiin kansankäräjille ensimmäisen kerran vuonna 1975, siitä lähtien ollut useita luottamus-ja ministeritehtäviä. Toiminut muun muassa opetusministerinä yli 15 vuoden ajan ja pohjoismaisena yhteistyöministerinä vuoden 2007 marraskuusta vuoden 2010 helmikuuhun. Pohjoismaiden neuvostossa keskiryhmän ja puheenjohtajiston jäsen. Vuosien aikana toiminut Pohjoismaiden neuvostossa useissa tehtävissä, muun muassa

presidenttinä vuonna 2021.

Mirja Hannula, Elinkeinoelämän keskusliitto
Työskennellyt asiantuntijana Elinkeinoelämän keskusliitossa yli 15 vuoden ajan – kahtena edellisenä vuotena johtavana asiantuntijana painopisteenä osaaminen, digitalisaatio ja HR. Lisäksi Turengissa sijaitsevan ammattioppilaitoksen Kiipulasäätiön hallituksen jäsen.

Ole Heinager, Tanskan ammattikoulut ja lukiot
Kööpenhaminan koulutuksen NEXTin toimitusjohtaja, puheenjohtaja DEG-L:ssä (Tanskan ammattikoulujen ja lukioiden johtajaryhmä). Molemmissa rooleissaan edistää muun muassa sitä, että ammatillinen koulutus houkuttelisi enemmän nuoria ja tulevaisuuden työmarkkinoita. Työn painopisteenä on vahvasti kestävyys ja vihreä siirtymä sekä STEM-aineet ja osaaminen tulevaisuudessa. Ole Heinager uskoo muun muassa siihen, että kansainvälisyyden lisääminen voi motivoida useampia nuoria valitsemaan ammatillisen koulutuksen.

Veronika Honkasalo, Pohjoismaiden neuvoston Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta
Suomen eduskunnassa vasemmistoliiton edustaja, kaupunginvaltuutettu, nuorisotutkija ja valtiotieteiden tohtori. Pohjoismaiden neuvostossa Pohjoismaiden vihreän vasemmiston ja Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunnan jäsen.

Hildur Ingvarsdottir, Tækniskólinn
Toiminut yli viisi vuotta Reykjavikin teknisen koulun johtajana Islannissa. Koulu tarjoaa ensisijaisesti ammatillisia opintoja. Koulun opiskelijoilla on kuitenkin mahdollisuus suorittaa myös ylioppilastutkinto ammattiopintojen ohessa. Koulutukseltaan kone- ja teollisuusteknikko Islannin yliopistosta ja konetekniikan maisterintutkinto (MASc) Brittiläisen Kolumbian yliopistosta Kanadasta. Lisäksi lukion opettajan pätevyys vuonna 2003.

Milla Järvelin, Pohjolan ammatillinen yhteistyöjärjestö (PAY)
Poliittinen virkailija PAY:ssa, työskennellyt aiemmin mm. EU-koordinaattorina Ruotsin kuntien ja alueiden liitossa (SKR) sekä Ruotsin lääkäriliiton kansainvälisenä koordinaattorina. PAY on ammattiyhdistysten ja keskeisten kattojärjestöjen pohjoismainen yhteistyöjärjestö. PAY:ssa on 15 jäsenjärjestöä ja se edustaa yli 8,5:tä miljoonaa järjestäytynyttä työntekijää Pohjolassa. Järjestön tavoitteena on varmistaa tiivis yhteistyö jäsenten kesken ja edistää ammattiyhdistysten jäsenten etuja vaihtamalla kokemuksia, edustamalla jäsenten etuja ja tekemällä yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Leif Lahti, Koulutus Nord
Toiminut jo kuusi vuotta Koulutus Nordin johtajana, aiemmin HR-päällikkönä ja varajohtajana yli 11 vuotta. Koulutus Nord on pohjoismainen oppilaitos Pohjois-Ruotsin Ylitorniolla. Se tarjoaa ammatillisia koulutuksia Suomen, Ruotsin ja Norjan

työmarkkinoille. Koulutus Nordissa opiskelee noin 500 suomalaista, ruotsalaista ja norjalaista opiskelijaa vuosittain. Oppilaitoksessa on tarjolla noin 30 ammatillista koulutusta, jotka täyttävät kaikkien kolmen maan vaatimukset.

Pär Lundström, Installatörsföretagen (asennusalan toimiala- ja työnantajajärjestö)
Järjestön vanhempi erityisasiantuntija, joka keskittyy elinkeinopolitiikkaan ja osaamisen turvaamiseen. Työhön kuuluvat kaikki ulottuvuudet, jotka liittyvät osaamisen turvaamiseen ja markkinoiden kehittymiseen ilmastonmuutoksen myötä. Ruotsin elinkeinoelämän keskusliiton edustajana Cedefopsin (Euroopan ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskuksen) hallituksen jäsen. Lisäksi aktiivisesti mukana aloitteessa Skills4Climate – EuropeOn (europe-on.org).

Annika Lyytikäinen, Nuorten Pohjoismaiden neuvosto
Nuorten Pohjoismaiden neuvoston ja Suomen kristillisdemokraattisten nuorten jäsen. Vuosina 2020–2021 kristillisdemokraattisten nuorten puheenjohtaja. Valmistui musiikin kandidaatiksi Sibeliusakatemiasta vuonna 2018 ja lisäksi kauppatieteiden kandidaattitutkinto Hankenista.

Vibeke Hammer Madsen, Pohjoismaiden ministerineuvoston rajaesteneuvosto
Rajaesteneuvoston puheenjohtaja vuonna 2022. Toiminut mm. toimitusjohtajana työnantajien keskusjärjestössä (Virke) vuosina 2002–2018. Ennen virkaansa Virken toimitusjohtajana (aiemmin HSH) työskenteli kumppanina PA Consulting Groupissa vastuualueenaan People, Organisation & Change. Aiemmin lisäksi useita tehtäviä yritysten hallituksissa.

Claes Håkansson, Pohjoismaiden neuvoston Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta
Vanhempi erityisasiantuntija Pohjoismaiden neuvoston Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnassa. Toiminut aikemmin vanhempana erityisasiantuntijana Pohjoismaiden ministerineuvoston rajaesteneuvostossa ja Juutinraumakomiteassa sekä erityisasiantuntijana Øresunddirekt-neuvontapalvelussa.

Michael Matz, Pohjoismaiden neuvoston Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta
Vanhempi erityisasiantuntija Pohjoismaiden neuvoston Osaaminen ja Kulttuuri Pohjolassa -valiokunnassa. Toiminut aiemmin vanhempana erityisasiantuntijana Pohjoismaiden ministerineuvostossa seuraavilla osa-alueilla: pohjoismaiset kulttuurilaitokset, pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön strategia ja pohjoismainen kulttuuribudjetti. Toiminut lisäksi mm. koordinaattorina Ruotsin kulttuurineuvostossa.

Kjell-Arne Ottosson, Pohjoismaiden neuvoston Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta
Ruotsalainen kristillisdemokraatti, joka on ollut valtiopäivien edustaja vuodesta 2018. Ennen valtiopäiville tuloaan toiminut mm. aktiivisesti Årjängin kunnallispolitiikassa. Pohjoismaiden neuvostossa Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnan jäsen.

Claus Rosenkrands, Tanskan elinkeinoelämän keskusliitto (Dansk Erhverv)
Viimeiset seitsemän vuotta Dansk Erhvervin koulutuspoliittinen johtaja. Vastuussa Dansk Erhvervin työstä peruskoulujen, ammattikoulutusten, ammatillisten

lukiokoulutusten ohjauksen ja peruskoulun ja ammatillisen koulutuksen välisen siirtymän osalta. Aiemmin mm. opetusministeriössä asiantuntijana ja Tanskan teollisuusalan etujärjestössä pääkonsulttina pääaloinaan strategian ja politiikan kehittäminen, analyysit sekä lehdistötiedotus ja viestintä.

Lulu Ranne, Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajisto
Suomalainen poliitikko, edustaa eduskunnassa perussuomalaisia. Eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja. Pohjoismaiden neuvoston jäsen vuodesta 2019 ja Pohjoismaiden neuvoston varapresidentti vuonna 2022. Pohjoismaiden neuvostossa Vapaa Pohjola -puolueryhmän jäsen ja Pohjoismaiden neuvoston rajaesteryhmän puheenjohtaja sekä Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan varapuheenjohtaja. Lisäksi puheenjohtajiston jäsen.

Tormod Skjerve, Skjerve Kompetanse
Työskennellyt koulutus- ja osaamispolitiikan parissa Virke-kattojärjestössä yli 20 vuotta. Toiminut Norjan kansallisen ammattikoulutuksen neuvostossa, kansallisessa ammattikouluneuvostossa sekä kansallisessa osaamistarvevaliokunnassa. Lisäksi kolme vuotta asiantuntijana Cedefopissa ja nimetty EU-komission neuvonta- ja asiantuntijaryhmiin. Vuosina 1999–2006 Norjan kauppa- ja palveluelinkeinojen keskusjärjestön (HSH) osastonjohtaja vastuualueenaan koulutuspolitiikka ja elinikäisen oppimisen strategioiden kehittäminen yrityksissä.

Asiantuntijaryhmä

Ammatillisten koulutusten ajatushautomolla on ollut käytettävissään asiantuntijaryhmä (advisory board). Sen jäsenet on valittu yhtä tai useampaa ajankohtaista aihetta koskevan erityisosaamisen perusteella. Asiantuntijaryhmä on myös osaltaan varmistanut, että ajatushautomon tuloksia arvioidaan ja kommentoidaan kaikista keskeisistä näkökulmista – myös useamman eri maiden edustajan toimesta – jotta voidaan varmistaa, että ajatushautomon suosituksista ei jää pois tärkeitä maakohtaisia vivahteita.

Asiantuntijaryhmän jäsenet:

- André Kristiansen, Norjan mestarinkirjalautakunnan vanhempi erityisasiantuntija
- Karl Gunnar Kristiansen, vanhempi erityisasiantuntija Norjan opetushallituksen hyvityskorvausten ja ammattikoulutuksen osastolla (REF)
- Leif Pääjärvi, koulutusstrategi, Koulutus Nord
- Petri Suopanki, Pohjoismaiden ministerineuvosto, vanhempi erityisasiantuntija, rajaesteet
- Jens Oldgard, Pohjoismaiden ministerineuvosto, vanhempi erityisasiantuntija, Osaaminen ja hyvinvointi
- Peder de Thurah Toft, Pohjoismaiden ministerineuvosto, vanhempi erityisasiantuntija, Osaaminen ja hyvinvointi
- Nina Kreutzman, Ruotsin rakennusliitto, kansainvälisten asioiden asiantuntija
- Christer Carlssson, Ruotsin rakennusliitto, ammattialan koulutusvastaava
- Pontus Boström, Ruotsin sähköliitto, 2. varapuheenjohtaja
- Are Solli, Norjan sähkö- ja it-liitto, liittosihteeri
- Kristian Ilner, Norjan Fellesforbundet, asiantuntija
- Gunde Odgaard, Norjan BAT-kartellet, sihteeristön johtaja
- Hanna Lindstrøm, Tanskan sähköliitto, liittosihteeri

Konkreettisesti jäsenet ovat ehdottaneet kirjallisuuslähteitä ja keskustelunaiheita. Ajatushautomo on lisäksi voinut kysyä yksittäisiltä jäseniltä erityisaloja koskevista kysymyksistä, kun se on tarvinnut tietoa. Käytännössä seuraavat jäsenet ovat olleet jatkuvasti aktiivisia, koska heillä on ollut ajatushautomon työn kannalta tärkeää erityistietoa: Leif Pääjärvi, Petri Suopanki, Jens Oldgard ja Peder de Thurah Toft.

Asiantuntijaryhmä on myös saanut mahdollisuuden kommentoida lopullista raporttia ja korjata tarvittaessa sisältöä sekä tehdä mahdollisia muokkausehdotuksia.

Kirjallisuusluettelo

Ennen ajatushautomon perustamista hankeryhmä oli tehnyt pienimuotoisen tutkimuksen aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta ja koonnut niistä tärkeimmät, jotta kaikki ajatushautomon ja asiantuntijaryhmän jäsenet ovat voineet lukea aiheista, joita eivät tunne niin hyvin.

Lisäksi kaikkia ajatushautomon ja asiantuntijaryhmän jäseniä kehotettiin jakamaan ajankohtaisia artikkeleita, raportteja, verkkosivuja ja muuta kirjallisuutta muulle ryhmälle. Tätä on tehty yhteisessä tiimissä Teamsin kautta.

Tässä on lähdeluettelo, joka muodostaa yhteisen kirjallisuuspohjan:

- Damm, Emilie Agner; Jensen, Troels Lund; Hansen, Freja Thim: Danmark mangler 99.000 faglærte i 2030 (AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2021)
- Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier: Nye oplysningsvideoer om eud, eux, hhx og htx (Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier, 2022)
- DEA, 2022: Kvalitet i erhvervsuddannelserne (DEA, 2022)
- Fafo - Fag- og yrkesopplæring: Migrasjon og integrasjon (Database over diverse rapporter) (Fafo - Fag- og yrkesopplæring, ikke dateret) www.fafo.no/forskningstema/migrasjon-og-integrasjon/fag-og-yrkesopplaering
- Futures, Hanne Shapiro; Andersen, Tine; Larsen, Kristine Nedergaard: A European Approach to Micro-Credentials - Output of the Micro-Credentials Higher Education Consultation Group (European Commission, 2020)
- Hersom, Henrik; Andersen, Ole Dibbern; Østergaard, Jørgen Theibel; Allermand, Geert: Stolthed i erhvervsuddannelserne – resultater af en undersøgelse (Danish University Colleges, 2019)
- Installatörsföretagen: Kompetensrapporter (useampi raportti) (Installatörsföretagen)
- Pedersen, Troels Beha: Det offentlige svigter på mål om lærepladser – private virksomheder leverer (Børsen, 2022)
- Rambøll: Kortlægning af brancheregulerede barrierer for mobilitet i Norden (Pohjoismaiden ministerineuvosto, 2020)
- Simonsson, Angelica: Vocational education and training in the Nordic countries, Knowledge and interventions to combat gender segregation (Pohjoismaiden ministerineuvosto, 2022)
- Skills Finland: Ammatillisen koulutuksen mielikuvatutkimus (Skills Finland, 2020)
  - https://www.skillsfinland.fi/ajankohtaista/julkaisutmateriaalipankki/ammatillisen-koulutuksen-vetovoimatutkimus

- Slåtto, Torhild: "Kompetansebalanse" - Haastattelu Tormod Skjerven kanssa (NVL - Nordisk Netværk for Voksnes Læring, 2019)
- Svenskt Näringsliv: Framtidens yrkesutbildning - Ge branscherna makten (Svenskt Näringsliv, 2022)
- Svenskt Näringsliv: Resultatanalys för yrkesutbildningen (Svenskt Näringsliv, 2020)
- Svenskt Näringsliv: Företagen är Sveriges största utbildningsaktör för vuxna, (Svenskt Näringsliv, 2019)
- Svenskt Näringsliv: Kompetensförsörjning för klimatomställningen (Svenskt Näringsliv, 2021)
- TEKNIQ Arbejdsgiverne: Branding af uddannelserne (TEKNIQ Arbejdsgiverne, ei päivätty) www.tekniq.dk/brancheviden/uddannelserne/branding-af-uddannelserne/
- Opetus- ja kulttuuriministeriö; Skills Finland: Ammatillisessa koulutuksessa opiskelet elämää ja työelämää varten (Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Skills, ei päivätty) www.ammattiosaaja.fi/
- Zweigbergk, Amelie von: Yrkesutbildningar – sju europeiska exempel (Svenskt Näringsliv, 202)

Tietoja tästä julkaisusta

Houkuttelevat ammatilliset koulutukset Pohjoismaissa

Nord 2022:029

ISBN 978-92-893-7475-0 (PDF)
ISBN 978-92-893-7476-7 (ONLINE)
http://dx.doi.org/10.6027/nord2022-029

© Pohjoismaiden neuvosto 2022

Etusivun kuva: Simon Kadula/Unsplash.com
Muut kuvat: Unsplash.com

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimmista alueellisista yhteistyömuodoista. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismaiden neuvosto
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Kööpenhamina
www.norden.org

Lisää pohjoismaisia julkaisuja on luettavissa osoitteessa www.norden.org/fi/julkaisut